

5.
ROČNÍK

ORA ET ARS - SKALKA 2012

P R E A M B U L A

ORA ET LABORA.
 Most, ktorý preklenul hranice storočí.
 V. a VI. storočie: z chaosu zániku k poriadku a Svetlu.
 Architekt v Monte Cassino kreslil pre Európu.
 Svätý Benedikt. Potom benediktíni.
 V XI. storočí: Na Skalke pri Trenčíne
 pustovník Beňadik s učiteľom Svoradom-Andrejom.
 V XIII. storočí benediktínske opátstvo.
 Misia obnovujúca dobro Evanjelia
 i dobro slovenskej kultúry.
 Kultúry národa, ktorý už vtedy prispieval
 svojou hrdnou ku kultúrnemu bohatstvu Európy.
 Svetadielu, ktorý je dnes opäť v pohybe.
 V Európskom dome sa byty národov
 už takmer zjednotili.
 I nanosili do nich nábytok.
 Napriek tomu autentický európsky duch
 akoby zostal za dverami.
 Bohaté spektrum umenia dáva príležitosť
 pootvoriť dvere.
 Ponúkame preto myšlienku
 výtvarno-literárneho sympózia
 k pocte a k podpore odkazu Skalky.
ORA ET ARS.

Vernisáž 4. ročníka sympózia ORA ET ARS – SKALKA 2011.
Areal Kláštora na Veľkej Skalke – 16. júl 2011.

Po roku opäť na Skalke. Tak ako na majestátnej lipe kralujúcej tichému nádvoriu kláštora pribudol ďalší letokruh, pribudol i ďalší ročník medzinárodnému sympóziu Ora et Ars. Opäť sa tu schádzajú umelci rôznych národností, aby sa spoločne pokochali nádhernými výhľadmi na okolitú prírodu ponad meandre Váhu, ktoré neopakovateľne poskytuje práve toto miesto. Prišli, mnohí i zďaleka, aby sa práve tu nadýchali prvých letných vôní a nechali sa nabiť magickou silou tohto historického a duchovného priestoru, provokujúceho túžbu zastaviť sa, zamyslieť sa a ... tvoriť. Ako primátora ma veľmi teší, že okrem samotnej Skalky je to i mesto Trenčín a jeho zákutia, ktoré účastníkov sympózia inšpirujú. Ako sme sa presvedčili už v minulých ročníkoch, stopy v podobe umeleckých diel, v ktorých umelci zhmotňujú svoje pocity, sú naozaj krásne. Pre mesto sú mnohé z týchto diel zároveň aj významným zachytením jeho súčasného vzhľadu, jeho súčasnej atmosféry, niečím, čo zostane, pretrvá a prehovorí aj k budúcim generáciám. Veľmi si vážim úsilie organizátorov, záujem a umelecké nasadenie tvorcov, ale aj rastúci záujem verejnosti o Skalku, ktorá je dôležitou súčasťou histórie nášho mesta. Ora et Ars, je zase dôležitou a už neodškriepiteľnou súčasťou modernej histórie Skalky. Ďakujem za ďalší ročník tohto podujatia a želám všetkým jeho účastníkom, návštevníkom a divákovi pekné umelecké i duchovné zážitky.

Richard Rybníček
primátor mesta Trenčín

ÚČASTNÍCI

výtvarníci:

- Česko:**
- Jiří Váp – Zlín
- Poľsko:**
- Krzysztof Brzuzan – Rzeszów
 - Eugeniusz Molski – Tarnow (Nowy Wiśnicz)
- Slovensko:**
- Andrej Svorad Botek – Bratislava
 - Zuzana Augustínová-Boteková – Bratislava
 - Juraj Krajčo – Trenčín
 - Vladimír Morávek – Bratislava
 - Juraj Oravec – Trenčín
 - Daniel Szalai – Nové Zámky
 - Alena Teicherová – Dubnica nad Váhom
 - Jozef Vydrnák – Dubnica nad Váhom
 - Vladislav Zábel – Žilina

literáti:

- Slovensko:**
- Štefan Bučko – Bratislava
 - Rudolf Dobiáš – Trenčín
 - Mila Haugová – Bratislava
 - Michal Chuda – Bratislava
 - Erik Ondrejčíka – Bratislava

termín a miesto:

18. – 24. jún 2012
Areál Malej a Veľkej Skalky pri Trenčíne

hlavný organizátor:

- Mesto Trenčín

spoluorganizátori:

- Trenčiansky samosprávny kraj
- Trenčianske osvetové stredisko
- Farský úrad Skalka nad Váhom
- T-VIA, o. z.

kurátor podujatia a výstavy po sympóziu:

- PhDr. Marián Kvasnička, historik a znalec umenia

5.

medzinárodné
výtvarno-literárne
sympóziu
ORA ET ARS – SKALKA 2012

ORA ET ARS

Ked' sme nedávno vyhlásili anketu o sedem divov Trenčianskeho samosprávneho kraja, výrazne v nej zvíťazili majestátne stredoveké sídla niekdajších panovníkov tohto územia. Nie náhodou. Veď náš región mnohí zvyknú nazývať „krajom hradov a zámkov“. Keby sme vyhlásili podobnú anketu o najpôsobivejšie, najprít'azlivejšie či najmagickejšie zákutia kraja, jedným z veľkých favoritov na víťazstvo by bol určite areál kláštora na Veľkej Skalke. Tamojšia kláštorná kaplnka, olemovaná starými múrmi niekdajšieho benediktínskeho kláštora, ukrytá v zeleni živých stromov, je výnimočným miestom. Svojsky sa tu prelínajú minulosť a prítomnosť, sakrálne i svetské tradície a pôsobivá prírodná realita podnecuje k duchovným úvahám o večných hodnotách...

Človek sa tu náhle ocitne na miestach, po ktorých chodievali legendárni svätci Andrej-Svorad a Beňadik, ale aj stovky ich nasledovníkov z niekdajšieho benediktínskeho opátstva. Návštevník sa tu zároveň zaradí k tisíckam pútnikov z rôznych končín Slovenska, ktorí desaťročia prichádzali na toto najstaršie pútnické miesto na Slovensku, aby tu rozjímali o svojich bolestiach, žiaľoch či radoostiach, aby si tu vyprosili silu a pravú múdrosť života.

Veľmi ma teší, že k dávnyim tradíciám Skalky pribudla aj modernejšia kapitola v podobe medzinárodného umeleckého sympózia ORA ET ARS. Už piaty rok prišli do týchto fascinujúcich historicko-duchovno-prírodných priestorov hľadať inšpiráciu umelci z viacerých krajín, aby ju mohli pretaviť do umeleckého slova, obrazu či sochy. A že sa im to darí, dokázali v podobe svojich umeleckých diel na doterajších ročníkoch. Veľmi si cením, že ich diela nezostali uzavreté len pre oči návštevníkov Skalky. Mohli ich vidieť aj priaznivci umenia vo výstavných sieňach v iných slovenských mestách, ale aj v Česku, Poľsku či Maďarsku. Duch Skalky takto prekročil hranice, šíri sa do sveta a to je veľmi pozitívny moment.

Moje úprimné slová vďaka patria všetkým účastníkom sympózia, ale aj jeho organizátorom a sympatizantom, ktorí dokázali vdýchnuť Skalke aj takúto modernú dušu. To je záruka, že duch Skalky sa bude šíriť aj v ďalších desaťročiach.

Nezabúdajme predovšetkým na odkaz legendárnych svätcov Andreja-Svorada a Beňadika, že nielen chlebom je človek živý. Že naše schopnosti máme využívať nielen na zveladenie hmotného sveta, ale že treba zvelaďovať aj hodnoty, ktoré sú nadčasové.

MUDr. Pavol Sedláček, MPH
predseda
Trenčianskeho samosprávneho kraja

Ora et Ars – Skalka 2012

Modlitba ako zdroj tvorivosti je podstatou medzinárodného sympózia Ora et Ars Skalka, ktoré je viazané na miesto s jedinečným géniom loci najstaršieho pútnického miesta na Slovensku zo začiatku 11. storočia – Skalku pri Trenčíne.

Originalita tohto miesta bola utváraná pobytom prvých v Uhorsku kanonizovaných svätcov, sv. Svorada a sv. Benedikta, prítomnosťou benediktínov, ktorí tu mali v rokoch 1224 až 1528 svoje opátstvo a pôsobením jezuitov, ktorým bolo sídlo zverené v rokoch 1645 až 1773. Na obnovenie záujmu o toto jedinečné miesto po roku 1989 nadväzujú každoročné tvorivé stretnutia, ktoré už piaty rok opakovane prispievajú k oživeniu jeho odkazu a pretlmočeniu do súčasného jazyka obrazu a slova, v tvorbe domácich aj zahraničných výtvarníkov a literátov.

Počas štúdia filozofie a teológie ma obohacovali mnohé inšpiratívne stretnutia s umelcami, či už na Vysokej škole výtvarných umení, alebo na Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Vovádzali ma do hlbších perspektív života, ktoré práve svet umenia dokáže špecifickým spôsobom poodhaliť. Sympóziu Ora et ars Skalka prostredníctvom spoločných stretnutí umelcov, ich tvorivým dialógom vedeným s hodnotami histórie, ale najmä cez otvorenie sa pre inšpirujúce a oživujúce vanutie Ducha Svätého, môže viesť k objavovaniu nových dimenzií, ale aj prispieť k dialógu kresťanstva s umením, ktorý je jednou z aktuálnych výziev súčasnej doby. Vzťah umenia a kresťanstva, ktorý sa v minulosti formoval prostredníctvom Cirkvi, sa čiastočne prerušil v 19. storočí, keď umelci prestali tvoriť výlučne na objednávku. Kresťanská ikonografia mala vo vývine umenia aj naďalej svoje miesto, transformovala sa však do voľnej tvorby, poznačenej osobným hľadaním umelcov. Na Slovensku bol tento stav podporený aj ideológiou komunizmu, ktorý kresťanstvo perzekuoval a výstavba chrámov a vznik kvalitných umeleckých diel v ich interiéroch boli skôr výnimkou. V posledných rokoch vzniklo viacero výstav, konferencií a projektov, ktoré obnovený dialóg Cirkvi s aktuálnymi podobami súčasného umenia podporujú, ako napríklad výstava Ad Laudem Artificis a sprievodná konferencia Kresťanstvo a kultúra v Slovenskej národnej galérii (1999), výstava Očami (ne)viditeľné v Dome umenia Bratislava (2010), vznik diecéznej galérie pri Arcibiskupskom úrade v Trnave (2011), projekt Umenie Ducha – návrat súčasného umenia do chrámu v jezuitskej kaplnke v Piešťanoch (od r. 2011), a v neposlednom rade k nemu od roku 2008 prispieva aj sympóziu Ora et Ars Skalka.

Sympóziu Ora et Ars Skalka svojím programom a tematickým zameraním reaguje na aktuálne podnety v spoločnosti i v Cirkvi, ktorým je 1150. výročie príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda, ktoré si v tomto roku pripomíname. Napriek svojmu tematickému zameraniu sa téma nestáva obmedzením slobodného tvorivého prejavu umelca, ale môže sa stať inšpiráciou osobitého umeleckého prejavu a duchovného svedectva, podnetom k tvorbe – povedané slovami sv. Ignáca – „hľadať Boha vo všetkých veciach“. Novovzniknuté diela môžu ponúknuť možnosť preniknúť do hĺbky posolstiev, ktoré umelci prinášajú novým a často aj netradičným spôsobom. Ich poslaním totiž už nie je iba ilustratívnosť, či opakovanie zaužívaných ikonografických schém z minulosti, ale ich pretlmočenie do jazyka súčasnosti a vypovedanie novým spôsobom. Môžu nás oslovovať svojím estetickým pôsobením, ale aj vyvolávať otázky a pozývať nás pod povrch, do hĺbky, k podstate zobrazovaného – k tomu, ktorý nás naplňuje „zmyslom pre umenie“ (Ex 35,35).

Dr. Leopold Slaninka SJ
kňaz, psychológ, žurnalista

Juraj Krajčo: Bez názvu, kombinovaná technika na plátne, 120 x 110 cm, 2012

Piaty ročník medzinárodného sympózia ORA ET ARS sme oficiálne otvorili, ako inak, svätou omšou v jaskynnej kaplnke pustovníkov sv. Andreja-Svorda a Benedikta, patrónov nitrianskej diecézy.

V príjemnom chlade posvätného miesta benediktínskej askézy, modlitby a práce, nám trenčiansky dekan mons. Kupčík v krátkej homílii pripomenul, prečo je potrebné čeliť sekulárnemu rozvratu civilizácie s relativizovaným hodnotovým horizontom a liberálne sa presadzujúcou kultúrou smrti. Spomenul aj také „nemoderné“ ideály, ako sú krása, pravda, láska a spoločenstvo, teda základné piliere, ktoré si už pred piatimi rokmi vpísali do svojho rodokmeňa organizátori sympózia. Myslím, že to bol Dominik Tatarka, ktorý túto obecnú (v zmysle obcovania, spájania, vytvárania spoločenstva, obce) povahu kultúry sústavne vyvolával vo svojich textoch, písaných a navrávačkách, čeliac tak dekadencii, zosuroveniu mravov a degradácii ľudskej cti a dôstojnosti. Ak napriek množstvu originálnych autorských riešení a konceptov, ktoré sa za päť rokov v krásnom kreatívnom dialógu výtvarného umenia, umeleckého slova i hudby stretli v kontemplatívnom priestore Malej i Veľkej Skalky či širšieho okolia, niečo zjednocuje všetko toto úsilie, tak je to rodinný, kolegiálny, sympoziálny duch hostiny. Tento duch, azda najcennejšia devíza celého podujatia, sa nedá mechanicky vtisnúť do púheho fyzického výpočtu artefaktov, ktoré obohacujú zbierkový fond sympózia. Ak veľký paleontológ a kňaz Teilhard de Chardin tvrdil, že svet je aj v mikročasticách hmoty organizovaný energiou lásky, o čo potom viac, ak ide o makrosvet ľudského vedomia, intuície, predstavivosti, dôvery, úžasu, meditácie, ticha za zmyslami, ak ide o stretnutie ľudí vyladených na signály Bohom požehnaného miesta! Práve energia lásky, agapé, tvorí tmel spoločenstva, ktoré počas sympózia vzniká a pokračuje bez procesov entropie. A to nemyslím vôbec v nejakom úzko konfesionálnom, rigidnom zmysle. Blízkosť jaskyne, tajomstvo ticha, tma a svetlo, chlad a horúci dych letných dní – to všetko sú otázky, výzvy, šance. Ak sme v tom spolu a myslíme aj na to, čo nás presahuje. Potom vlastne už otázka môže byť najlepšou odpoveďou.

Pri zrode sympózia ORA ET ARS (okrem širších súvislostí kultúrneho, duchovného i turistického povznesenia najstaršieho pútnického miesta na Slovensku, aj jeho ochrany a materiálneho rozvoja) nikdy nestála žiadna programová téza, ktorá by sa snažila tendenčne limitovať osobnostné koncepty tvorcov, ktorí sem prichádzajú nielen zo Slovenska, ale aj z okolitých spriatelovaných krajín. Túto poznámku uvádzam zámerne, aby nevznikol dojem úzko ohraničenej náboženskej objednávky – pokiaľ ide o témy, námety a ikonografie. To zvlášťne SACRUM, posvätné, pietne, ódické, očistné, nenásilne duchovné, sa napriek tomu nevytráca, ale ukazuje množstvo tvárí „toho istého“, pretože taká je kompozícia stvorenstva. Paradoxne, takáto identita sympózia bez explicitných zadaní dáva množstvo kreatívnych podnetov – počnúc rozostrenou hagiografickou pravdou Maurovej legendy, cez dejiny a osudy pustovníkov, benediktínsku a jezuitskú tradíciu kláštoriska až po súčasnosť, vrátane malebného miesta a premodlenej prírody. Nakolko sa blíži veľké jubileum príchodu spolupatrónov Európy svätých Cyrila a Metoda na naše územie, nechali sme otvorený aj tento inšpiratívny zdroj, ktorý našu krajinu naštepil na kresťanský kmeň v jazyku našich predkov. Ako každý rok, aj počas piateho ročníka však vznikli aj projekty a artefakty,

ktoré viac než v dobových reáliách, neraz len symbolicky predstaviteľných, pátrajú v hlbinnom kontexte posvätna bez ilustratívnych barličiek. Aj toto je legitímny spôsob (zbavený ako folklorizmu, tak aj zvykového ornamentalizmu) nazerania viditeľných vecí, javov i divov „za očami“. Podobný významový rozptyl ako vo výtvarnej sekcii nájdeme aj v oblasti umeleckého slova. Nech mi je teraz dovolené aspoň v niekoľkých pracovných formuláciách, ktoré si nerobia nijaký nárok na hodnotovú finalitu, priblížiť jednotlivé autorské koncepty. Poradie nie je znakom kvalitatívnej hierarchie, má len praktický zreteľ v tom, že takto mi (v čase, keď som sedel v parlamentnej lavici a vo výbore pre kultúru a médiá) vo fotografických náhľadoch prichádzali od Jozefa Vydrnára, ktorý bol „duchom hýbajúcim“ celého sympózia, ale aj dokumentaristom, dramaturgom, grafikom, autorom všetkých tlačových materiálov (vedeckej konferencie i múzickej časti).

Jozef Vydrnár: Polná madonka, olej na sololite, 30 x 22 cm, 2012

K jadrú sympoziálnej rodiny výtvarníkov patrí skvelý multižánrový sochár, maliar a keramik **EUGENIUSZ MOLSKI**. Etos jeho tvorby sa vyznačuje neobyčajnou schopnosťou premostovať staršie slohy (gotický, renesančný, byzantský) s aktuálnou modernitou. Napriek preduchovnelým témam – nateraz maliarsky triptych považských eremitov – nemá Molksi nijaký problém s farebnou či tvarovou expresiou i tam, kde by sme tradične možno očakávali asketickejšiu výtvarnú formu. A čo je najzaujímavejšie, tento paradox témy a jej artikulovania funguje. Navyše, Molski má vo svojom tvorivom portfóliu hlboko načítanú kauzalitu všetkého so všetkým, čo sa prejavuje kolá-

žovými vstupmi, zmožovaním obraznosti, asamblážovými citátmi, postmoderným strihom medzi celkami a detailmi. Okrem triptychu na sympóziu dokončil aj šamotovú hlavu – azda pustovníka alebo anjela – na temene ktorej sídli vtáčky.

Ak pustíte sochára **KRZYSZTOFA BRUZANA** do pivnice, starej šopy, garáže alebo na šrotovisko, je viac ako isté, že medzi odpadmi a nepotrebnými drevami a kovmi si nájde veľa dôvodov, aby vyšiel so sochou, ktorá dokáže aj priemyselný odpad povýšiť na zaujímavý estetický tvar. Myslím, že tento vzácny muž a tvorca s vtipom a invenciou (nikdy nie na úkor hlbinej sondy) nevdojak otvoril aj otázku materiálneho zabezpečenia náročnejších projektov sympózia – našťastie tak, že všetko si vedel nájsť v areáli Skalky, v prírode, v improvizovanom ateliéri pod holým nebom. Takých, ktorí nepýtajú, chcú všade. Ale vážne: z Poľska si Krzysztof priniesol bronzové hlavy našich pustovníkov a tieto povýšil na výnimočné monumenty tak, že aditívne dokomponoval ich vertikálne korpusy (niečo medzi fragmentom postavy, pišťalami organa a vrásnením prírodnej povahy). V blízkosti hláv asamblážovo dotvoril posvätnú ikonografiu z použitých industriálnych prvkov (ready made). A hľa, všetko funguje a pátos duchovnej sily žiari do okolia bujne zelene kláštoru nad Váhom.

Pre úplnosť treba povedať, že obaja poľskí bardi v rámci sympoziálneho týždňa zavítali aj do ateliéru keramikára a sochára Ilju Holešovského v Trenčianskej Teplej, kde do úžitkových kachlíc vmaľovali svoje anjelské (Molski) a mariánske (Bruzan) vizie, ktoré potom ich kolega v peci vypálil do jagavej farebnej (i modranskej) podoby. Tieto „tabuľové malbičky“ dopĺňajú autorský profil umelcov. Ak jestvuje niečo ako polonicita, poľskosť umeleckého výrazu, títo majstri mi ju stelesňujú v najvyššej možnej miere.

Maliar **JURAJ ORAVEC** sa s jeho typickým nervným nasadením „zahryzol“ do kristologickej ikonografie, konkrétne do ostatnej fázy Ježišovej misie, vyznačenej utrpením a ukrižovaním. Táto ikonografia nie je vo výtvarnom umení zásadne novum (nájdeme ju od ranokresťanských mozaík cez stredovek, renesanciu a barok, až po klasickú modernu, vrátane surreálnej exaltácie Salvatora Dalího). Samotný motív poskytuje mnoho vizuálnych podnetov bolesťou deformovaného tela a mučením skrivennej tváre. Oravec si tému vyskúšal už začiatkom 90. rokov minulého storočia a teraz sa k nej komplexnejšie vrátil pri umeleckom zobrazení zastavení križovej cesty, kalvárie nad pútnym priestorom Veľkej Skalky. Počas sympózia vytvoril aj monumentálny maliarsky triptych s ukrižovaným Kristom a dvoma lotrami. Verný svojej figurálnej i portrétnej poetike sa sústredil jednak na imaginatívne tváre protagonistov drámy, ale aj na samotný predmet výtvarnej artikulácie. Pracovne by som ho nazval „utajovaním viditeľného“ alebo „zviditeľňovaním utajeného“. Tváre sa skôr ako tušenie vynárajú z precíznej vibrácie drobných pigmentov farby (azda vytiahnutých z rastrov americkej retuše). Každopádne, ohromná forma neprotirečí ilustratívneho zámeru a sama má dost energie hovoriť aj sama za seba.

Maliar a pedagóg **JIŘÍ VÁP** zo Zlína nezaprie otcovské korene v istej úsmevnosti svojich aj vážnych námetov. Okrem toho ukazuje tú časť maliarskej a kresliarskej invencie, ktorá ťaží z lyrickej dikcie českého poetizmu a mäkkej piktorálnej povahy svetlotieňovej modelácie. Svojho času som pracovne použil definíciu rozdielov medzi umelcami, ktorí viac vytvárajú (a často sa v tom blížia až k abstrakcii

porovnatelnej s hudbou) a na druhej strane narátormi, vyprávačmi, ktorí potrebujú príbeh, fabulu, dej. Ilustratívnosťou svojich kresieb by sa Jiří Váp mohol ocitnúť práve v tejto kategórii, neplatí to však naskrze. Z príbehového popisu ho vymaňuje precízna klasická forma s mäkkým svetlom, neha prednesu, ale aj samotná ikonografia, ktorá sa viac ako na deje sústreďuje na figurálne vzťahy. Zvláštny je aj kompozičný posun k oválnej, bunečnej, vaječnej forme, v ktorej sú motívy milo uzatvorené. A jemne eroticky (možno aj na spôsob Božieho erosu) pôsobia výrazné oči anjelských protagonistiek s výraznou štylizáciou. Ak odhliadneme od preduchovnej kresby pustovníka, zvyšné diela Jiřího Vápa v spojení s kláštorným miestom naozaj otvárajú aj túto vzťahovú otázku. Pritom nejde, zdôrazňujem, o apológiu pokušenia či neresti. Ja osobne tieto práce vnímam ako komplementárny prvok posvätného.

DANIEL SZALAI v sympoziálnom spoločenstve predstavuje tú výrazovú a ikonografickú polohu, ktorú som naznačil už v úvodnej všeobecnej časti: sústredenosť skôr na rytmus formy než na obsah, ktorý by sa dal automaticky prerozprávať. Nevieime to s istotou, ale jedným z možných vysvetlení jeho pastelov je snaha preniknúť do mikrosvetu, do malých štruktúr, a tieto monumentalizovať, lebo sú samy osebe krásne svojím tvarom a účelovosťou. Kruhové, bunečné motívy môžu byť rovnako dobre aj zväčšenými zrnkami prachu v zmysle „vanitas vanitatum, omnia vanitas“ alebo aj časného ľudského finále v prachu. Sakrálny priestor starého kláštoru a jaskyňa s ozvenou vekov, vzdychov a modlitieb k takémuto zamysleniu priam nabáda. Szalai pritom využíva sýtosť pastelov, jeho svetelnú tvárnosť a možnosť akvarelovej ilúzie na formálnych švíkoch. Svetlo týmto veľkým zrnám malého prachu mimoriadne svedčí.

ANDREJ SVORAD BOTEK svojimi štyrmi malbami načrel do evidentne sakrálnych, biblických, cirkevno-dejinných i mariánskych tém, pričom ale nejde o plagátový a tendenčný kalkul, kedy sa na kanonizovanú ikonografiu navlečú šminky a drapérie servilnej formy. Popri jednoznačne čitateľných motívoch pustovníkov, svätcov či Panny Márie s dieťaťom ma azda najviac zaujal zvláštny spôsob, akým autor organizuje plochu, priestor, perspektívu, ale aj svetelný a tonálny kontrast. Veľmi často sa v popredí objavuje prvok, od ktorého sa obraz vpisuje do hĺbky. Táto organizácia však nie je racionálne geometrická, ale viac intuitívna – a to tak, aby dala vyznieť aj atmosfére, ktorá je za príbehom, tvarom, ktoré sa stále nanovo utvárajú. Každopádne, v Botekových obrazoch zostáva stále prítomný nepokoj imaginácie a kontemplatívny náboj. Miera lyrickej expresie a zmysel pre neurčitost' v kombinácii so sýtymi farbami a nebeskou modrosťou oksylichujú zvlášťne posvätné priestory, obývané tými, ktorí už vedia.

ZUZANA AUGUSTÍNOVÁ-BOTEKOVÁ zastupuje v našom sympoziálnom konvolúte skôr konceptuálny než živelne maliarsky prístup. V troch obrazoch rôznym spôsobom artikuluje graficky jednoznačný symbol križa, vo štvrtom diele aplikáciami hodvábu vyjadruje expanziu svetla, ktoré premáha tmú (aj keď výklad nemusí byť iba moralizátorský, ale aj estetický). Vo všetkých štyroch kompoziciách sa ale niečo podstatné deje s formou a traktáciou plochy, farby a ďalších vizuálnych prvkov (autorka rada pracuje s kolážovými vstupmi v podobe lettristických citátov – napr. časť básne Š. Bučku v prvom z diel). Boteková sa takto dostáva za úzke hranice iluzivnosti a smeruje k podstate medzi tvarom, stvárnením a (aj verbálnym) významom.

Zvlášť pozoruhodný je prvý motív kríža, ktorý má podobu krvavého klinca a je krížovo diagonálne obviazaný. Tento konceptuálny prístup neuberá téme v naliehavosti, ale tým, že nezužuje predstavu len na jeden výklad, otvára priestor osobnej percepcii diváka podľa jeho skúsenosti a osobného poznania.

ALENA TEICHEROVÁ, napriek (alebo vďaka) tomu, že sa suverénne pohybuje v oblasti kanonizovaného písania ikon, ako aj plenérovej maľby impresívneho typu s energiou špachtľového prednesu, pre mňa osobne zastupuje ten typ tvorby, ktorý má synonymickú povahu s modlitbou a rozjímaním. Som presvedčený, že túto jej čistú emocionálnu neumocnil iba nedávny formačný pobyt v Medžugorji, ale že ona je hlbokou súčasťou jej duše, srdca a očí, ktoré sa neprestávajú tešiť z toho, ako úžasne je svet vysnívaný našim Stvoriteľom. Aj keď pri písaní ikon (v tomto prípade sv. Cyrila a Metoda, vrátane motívov z hlaholiky) autorská osobnosť ustupuje do úzadia a technické či tvarové prototypy sú vopred dané (podklad, zlátenie, kánon figur), Alene Teicherovej sa darí toto poloprázdné či poloplopné byzantskej formy poľudštiť emóciou, ktorá je tehotná tichým vytržením a láskou. A takto sa modlí aj vtedy, keď zamení ikonopisné médium za olejomalbu pri voľnej interpretácii vlastnej ikony, alebo keď sa účastne zadíva na Kristov kríž, breh a zelený kopec s areálom kláštora. Ak jestvuje ženská podoba sakrálności v kumšte a umenia v posvätnosti, potom má práve spomínané kvality.

Medzi fundované umelecké osobnosti v oblasti sakrálneho umenia, výzdoby i mobiliárov našich kostolov s dlhoročnou osobnou skúsenosťou pri ich obnove nesporné patrí maliar, sochár a reštaurátor **JURAJ KRAJČO**. Dá sa povedať, že je to typ tvorcu, ktorý vníma sacrum umenia bytostne – bez potreby štylizovať sa do nábožnej pózy. Počas sympoziálnych dní vytvoril iba jedinu, no o to zaujímavejšiu obrazovú kompozíciu, v ktorej sa orol (ten v legende ukazoval na miesto, kde zbojníci zhodili do Váhu telo sv. Beňadika) metamorfuje, premieňa na holuba smerujúceho k vyšinám (možno vo výklade, že telo je možné zabiť, ducha však nie). V tradičnej sakrálnej ikonografii je holubica symbolom Ducha Svätého a aj v Krajčovej obrazovej vízii to tak zostáva. Novým spočíva práve v napätí medzi padajúcim orlom a vzostupujúcim holubom. Tieto dva symboly, čo ako protikladné, držia skladačku zápasu so životom, jeho tmnými a svetlými stránkami, pohromade. A robia to bez mentorského pátosu kazateľov, prosto, jednoducho, presvedčivo v rudimentárnej a robustnej výtvarnej forme, ktorá si vo farbe i kresbe vystačí s asketickými výtvarnými prostriedkami.

Vysoko nad štandard ľudového rezbárstva sa svojou tvorbou vytiahol citlivý adorátor sakrálnych tém **VLADIMÍR MORÁVEK**. Učaroval mu tvorivý princíp drevenej skulptúry, kde – na rozdiel od modelovanej sochy, vznikajúcej pridávaním objemu – dielo sa zhmotňuje z dreveného monolitu uberaním. Sú viaceré spôsoby, ako nezásť za tvarovú hranicu, ktorú už nie je možné zvrátiť. Vlado Morávek toto riziko pozná a vie s ním senzibilne pracovať, vždy však v prospech výrazovej sily a monumentálnej údernosti, ktorej nechýba krehkosť a zraniteľnosť. Niekedy ide dlátom až na kosť, inokedy necháva iba reliéfny vlys – málo sa starajúc o anatomickú exaktnosť a presné proporcie. Všetko je podriadené vyžarovaniu formy zvnútra a tej slúži aj rukodielna a remeselná pohotovosť rezbára, ktorý vie vyčariť ducha zobrazovanej matérie bez popisných prvkov

v morfológii tektonického plášťa skulptúry. Tak je to aj v prípade nadživotného modelu svätej Hildegardy z Bingen: sústredenosť na výraz tváre, očí, potlačenie tela v drapérii, mysticismus a ikonografické atribúty. Aj keď je rezbárstvo ťažká, chlupatá robota, výsledok v rukách umelca je krehký ako modlitba.

Sú typy výtvarníkov – zvyčajne s vnútornou mystickou predispozíciou – ktorí napriek rizikám anachronizmu musia nutkavo tvoriť v stave úplného vnútorného sústredenia, ba neraz až splynutia s témou, ktorej oheň ich spaľuje. Myslím, že v takejto exaltácii a horúčkovitom stave náboženskej vízie tvoril na sympóziu svoje maliarske práce práve **VLADISLAV ZÁBEL**. Ikonografický rámec jeho diel vymedzuje Maurusova legenda a život svätých pustovníkov na Skalke. V prípade svätého Andreja-Svorada ho zaujal silný motív umŕtvovania tela a askézy: pustovník sedí v bútlavom priestore s drevenými hrotmi, ktoré sa mu pri zaspávaní zabodávajú do tela a provokujú jeho sústavnú bdelosť. Podobne ako pri hlave sv. Beňadika, natočenej k vertikálnemu jasu, aj tu zohráva okrem pulzujúcej anatómie a psychológie dôležitú úlohu svetlo, ktoré na muskulatúrnych partiách dramaticky vibruje. Nedá sa pri tomto nespomenúť španielsku barokovú maľbu, ktorej pátos pochádza z náboženskej vášne. Nech je akokoľvek, aj pri zjavnom historizme Zábelovej maľby je zrejmé, že ide o tvorcu, ktorého viac než všakovaké -izmy, moderny a postmoderny zaujíma dobový kontext a symbolická zástupná figurálnosť napriamená k nebesiam.

Kľúčovou osobou a osobnosťou sympózia je po celých päť rokov **JOZEF VYDRNÁK** z Kľúčového. Nielen radí, riadi, organizuje, vypracúva koncepčné zámery, playlist, osoby a obsadenie, ale aktívne – aj nad rámec sympoziálneho týždňa – vytvára novodobý typ sakrálneho umenia, ba vlastne kvalitného kumštu, kde žiadna (ani náboženská) téma nie je vopred diskvalifikovaná. Jeho zápas medzi ilustratívnou líniou (ktorá nesie príbeh) a farebnou plochou (ktorá utvára výraz) vedú, našťastie, obe strany. Vidieť to aj z komorných malieb tohto roka, nech už ide o mariánsku tému, alebo o iné témy, nevynímajúc krajinu a vedutu. Je možné, že jeho filozofia komplementárnej a procesuálnej povahy vecí a vecičiek sveta tu nie je taká markantná, nič menej aj v týchto malých formách nachádza vždy presný, hravý, charakteristický ideogram v línii, v grafickej skratke, ktorú potom farba rozvibruje do príjemného purpuru alebo prirodzených farieb prírody. A to sa pohybujeme celkom mimo rámec anekdotickej ilustrácie. Krivka madonky s dieťaťom a včelí piktogram anjela našli vlúdny domov, kde nechýba láska.

Svojráznu – a autorsky exkluzívnu – skupinu diel Jozefa Vydrnáka tvoria tzv. typografiky. Ide o práce, kde využíva charakter písma, jeho podobu a rytmus, ktorý nielenže podriaďuje nejakej verbálnej definícii, ale ním aj modeluje postavu, portrét, krajinu alebo čokoľvek, čo sa dostane do zajatia jeho nevyčerateľnej kreativity. Takto vznikali svätci Cyril a Metod, sv. Gorazd, ale aj epický typograf pustovníkov a oboch sakrálnych objektov Skalky pri Trenčíne (obkľúčený prerozprávanou Maurovou legendou). Časť týchto prác sa nachádza aj v grafickej výbave vedeckej prílohy OKNO, ale aj vo vizuáli aktuálneho katalógu. Nepamätám si, že by od čias Martina Benku niekto v slovenskom kumšte takto invenčne využíval bohaté možnosti písma.

Neoddeliteľnou súčasťou tvorivých aktivít na sympóziu sú popri výtvarných kreáciách aj texty majstrov umelec-

kého slova. Tu je významová príľnavosť na prvoplánovej interpretácii sakrálneho miesta, jeho ducha, jeho svedkov, predkov a pustovníkov, zvlášť riskantná. Ak je totiž slovo takto spútané, zvyčajne spadne do pasce hagiografickej konvencie. Som rád, že vďaka výberu literárnych umelcov, aj vďaka ich autorskému nasadeniu sa tak nestalo.

MILA HAUGOVÁ je poetkou z Božej vôle, nedá sa nemať rešpekt voči jej hlbinnému prieskumu jaskyne slova, ktoré zmnožuje, omáľa, posúva a prinavracia k prvej asociácii. Možno je táto poézia málo akčná, zavalená substantívami, interpunkčne kúskovaná vprostred významov, ale o to viac hmotná, prírodná, živelná, substancijná. Aj mimo priestor týchto básní som v jej poézii vždy počul barokový hlas Johna Donne, civilnú hmotnosť Josifa Broského, vulkanický pokoj Saint-Johna Persea, prírodný univerzalizmus

Jozef Vydrnák: Anjel z Považia, olej na sololite, 30 x 30 cm, 2012

Walta Whitmana. Ale nejde o hľadanie podobností. Haugová aj v Prahase aj v pocte Bazovskému siaha k podstate. Miesto piesňového ornamentu valí pred sebou hradbu slova, ktoré sa nepoddajne poddáva a ohmatáva zmysel, podstatu, jadro života a ľudskú primeranosť kozmickému nekonečnu.

Viac piesňovú podobu majú očarené verše **MICHALA CHUDU**, ktorý sa nateraz vzhliadol v širokom duchovnom a kultúrnom vyžarovani veľkomoravskej tradície. Čo je zvlášť cenné – aspoň ja to tak cítim – autor rešpektuje prísne a presné pravidlá poetiky, jej kanonizovaných veršových útvarov (sonet, rondel atď.), mäkkosť štepných rýmov a zdanlivo spútavajúcu hierarchiu rýmového, rytmického a zvukového pôdorysu, a predsa nemá nijaký problém pôsobiť slobodne, nadšene, uvoľnene a prirodzene tak ako studničný prameň z prapočiatku. Ako si nespomenúť na katolíckych modernistov Dilonga a Hlbinu, na Turčányho!? Pritom nejde o objavovanie objaveného. Michal Chuda je vďačný dedič kresťanstva v slovenskej poézii a ako sa patrí

na synonymickú povahu poézie-modlitby, je mu cudzí akýkoľvek exhibicionizmus a formálny triumfalizmus. Je v tom srdce, um, vôľa, viera, šarm i mäkký cit pre jazyk, nádherne zapálený našimi vierozvestmi.

Napriek archaickej štylizácii **ERIKA ONDREJIČKU** (vrátane latinských fragmentov) je jeho poézia v tomto zborníku azda najmodernejšia, súčasná, civilná a poetická zároveň. Je v nej najväčšia miera konkrétizmu. V jeho básnickej empirii nevdojak cítíme aj čosi z válkovského jazykového vzdoru a hranatosti či z rufusovského ducha osudovosti a bolestinstva. Oba tieto živly má autor pod kontrolou a z ich prepojenia pramení uveriteľná a čistá metaforika bez agitačných, moralizujúcich, premúdrelych póz. Celý „set“ Erika Ondrejčku sprevádzajú renesančne precízne ilustrácie Igora Bencu a Karola Felixa. Možno tým tmelom je naozaj renesanciou objavená civilnosť a individualita. Každopádne, Erik Ondrejčka rozširuje terén sakrálneho slova od piesňovosti k všednej, a preto krásnej prozódii prozaických dôvodov poézie.

ŠTEFAN BUČKO sa v ostatnom čase profiluje ako neobyčajne hlbinný, filozofujúci, teologicky erudovaný básnik, ktorý pri práci so slovom kapitalizuje aj jeho zvukovú, prozodickú kvalitu. Nevie, ako vy, ale ja nedokážem čítať tieto mystické verše bez toho, že by som nepočul jeho hlas, vytríbený skúsenosťou herca i pedagóga umeleckého prednesu a rétoriky. Nevie vnímať jeho daktylské klapancie bez toho, aby som nepočul ríavu veršov Valentína Beniaka zo Žofie či Popolca. Je tu aj múdrosť kazateľov a homiletiky, a to múdrosť nie povrchná, naučená, spuná, ale pokorná, prežitá, premeditovaná. Valčíkový rytmus daktylskej stopy by azda zvädzal k nejakému myšlienkovému ľahťárstvu a akustickej koketérii, a predsa nič z toho sa tu nedeje. Hravá vážnosť, vážna hravosť, prevaľovanie krásnych slov na smädnom jazyku a na samom dne úcta pred majestátnym veľkého programátora, ktorému sme najviac zaviazaní za dar úzasa a lásky.

Hovoriť o garantovi literárnej sekcie sympózia **RUDOLFOVI DOBIÁŠOVI** ako o suverénnom mágovi slova je ako nosiť drevo do lesa. Napriek biologickému veku (a aj ťaživej empirii politického väzňa) nestratil dar detsky čistého videnia. Jeho nesenilné poetické snenie je v hĺbinách napojené na žriedla Janka Silana a poetizmu ako základnej básnickej energie. V básni o skale, z ktorej bol zvrhnutý do vód dravej rieky skalský pustovník, siahol autor po litanickej forme s repetitívne zmnožovanými zvolaniami, prosbami a apelmi. Túto formu si vyskúšal aj vo svojej poéme o slobode. Zdá sa, že litanické zariekanie mu umožňuje ohmatávať tektonické zlomy presne volených slov. V slovách básne Slovo je viac spevný, ohybný, poddajný. Akoby načúval božiemu dychu a duchu, ktorý vanie, kam chce.

Je čas stíšiť sa. Je čas zmlknúť v modlitbe. Je čas veriť v nečase. Je čas, kedy je múzam úzko. Ale je tu aj široká cesta povolanych. A teda: výzva, šanca, pozvanie, nádej, milosť a milosrdenstvo. Vďaka Bohu za všetkých tvorcov piateho ročníka sympózia ORA ET ARS!

Marián Kvasnička
kurátor sympózia

Mila Haugová

PRAHLAS

(Hommáge á Proglas)

Ó, to čo sa ozýva z hlbín, Bože, Tvoj hlas.
Súriaci dušu zdvihnúť sa a rásť a rásť:
semienko sveta na jazyku v každom slove:
Šesťkrídly anjel spieva v Tvojom zbere
Alebo na mojom dvore čierny drozd?
Deň tento a ku nemu každý druhý, len
Zasvätený modlitbe. Slovom a tichom.

"Togo že radi slyšite Sloviane..."

Áno to čo radi počujeme, čo je obsahom
Srdca duše a našich myšlienok. Viera, pevná
Štruktúra mozgu, nerozdeliteľná časť,
Anjelský pridel, človek čo chce byť celý
A dať sa Bohu. Prijímať stratené slabiky
svetla, písma: počúvať praslovo v princípe
počiatku. Všetci sme len skrz slovo: žiarivé jadro:

Počujte slovo Konštantína: aristokraciu ducha:
Báseň: splnenie najhlbšej potreby previdenia:
Záchrana a sľub a súznenie: krása zimného lesa
Dunaj a ružový padajúci súmrak: vnútorný zákon:
Obraz Toho kým by sme mohli byť, ak by sme
Milovali tak ako Boh, ktorý obetoval syna
A jediné telo na kríži zmenilo navždy tento
Svet: priviedlo ho k úcte k životu: vieme to
Cez slovo a knihu a žiarivý jazyk evanjelií:
Cez všetky štyri videnia sa k nám priblíži
Radosť zjavenia: čistota narodenia:
Obetovanie na kríži: bolesť matky a nádej
Znovuzkriesenia: kde žiari zvetrané
Zlato Rublevových ikon: kde nás odznova
Dojíma čistota: románsky kostolík v Sádke:
Odlúpnuté mäkké farby fresiek: pomaly
Vystupovať po rebríku svetla: zahnať noc
Pochybnosti: mať vieru: život v činnej dôvere.

Ó, Pane bez Teba nemá ako husle v stene
Bez Tvojho hlasu v nás svedomie
Mlčí a je chladno tmavo a tráva
Nemá svoj jarný jasnozelený jas:
Nech sa Boh díva na nás okom,
Ktorým sa my pozeráme na neho:

S
L
O
V
O
•
I
E
N
E

Alena Teicherová: Sv. Metod a sv. Cyril, ikona – vaječná tempera na dreve, zlátené, 56 x 34 cm, 2012

Nech nechá v nás len to, čo je v nás jeho
Teda Božie: tie rovnobežky lásky a nádeje
Smerujúce do nekonečna: nemajú bez viery
Nádej stretnúť sa v bode, kde je všetko: kde
Splýva náš zrelý vek: mladosť a detstvo, kde
Chránení Anjelmi a podvečerným Zvonom sme
Prišli vždy s detskou Túžbou domov: do rúk matky
Do Náručia otca: a spolu s čistým Detským slovom
Som napísala: do linajkového zošita môjho osudu:
Ja veľmi ľúbim čítať a písať a hneď tesne
Za tým: Boh ma všade vidí:

Písať používať slovo v tomto odročenom
Čase: rok dvetisíc dvanásť od narodenia
Krista a o tridsaťtri menej od dôkazu
Najväčšej lásky: obetovania syna: keď
Boh človek všetko za nás na seba prijal:
A dal najvyššiu hodnotu láske viere

A obeti v labyrinte kríža: ó, renesančné
Rúcha smútiacich žien červená krv a modrá
Oblohy: Perspektíva kríža a posledných
Sedem slov určených otcovi: zachovanie
Slov pomocou písma: kde sa hlas mení
Na niečo, čo zostáva a verí s nami:

*Lúče rúk pri čítaní: čistý prst
Anjela ako ostrá čepel trávy:
Očistiť sa slovom Evanjelia
Aj čistí sa musia očisťovať.*

*Svetlo času sa stane slovom:
Prasvetlo jazyka: radosť hovoriť
Tak aby všetci rozumeli: radosť
Je lúč slova ktorý sa dotýka
Nielen povrchu: preniká do nás:
Hlboko do srdca: najľudskejšia
Viera: zabraňujúca zlu v nás.*

*Je kríž: je viera v cestu ktorá
Je vzkriesením: v tento pôstny
Čas písania myslím na tri podstatné
Dni: Zelený štvrtok umývania nôh
A Poslednej večere: Veľký piatok
S hlbokým vzdychom doráňaného
Krista: „Eli, eli, lama sabachtani.“*

*Biela sobota s prázdnyh hrobom:
Mária Magdaléna a „Noli me tangere!“
Fresky Fra Angelica v kláštore*

Z
O ^ N
•

Alena Teicherová: Kláštor na Skalke, olej na plátne, 100 x 70 cm, 2012

*San Marco vo Florencii: v cele,
Kde prenikalo svetlo na obraz
V presne určenej hodine:
Rany, do ktorých chcú vložiť ruky tí, ktorí
Uveria až keď uvidia: obloha a ešte stále
Neprečítané a nepochopené: to všetko.*

*Vtedy na hore v kázni vkladal do hlasu
To najvyššie. Teraz si prikrývame
Naše ľudské rany Jeho obvázom.
Niekto to všetko drží v rukách,
A ja len žasnem a neviem*

*Modlitba: kamienok padajúci
Dolu hrdlom k Tebe: Otče náš...
Tam kde je vo mne to, čo je Tvoje.
Tam kde je naša trúfalosť: pýtať sa
Denne, či sú naše dve čisté
Priamky, zlatá ikona za sklom,
Detský úsmev a horizont.
Ten hlas z jasnejšieho sveta: ruka,
Ktorá predurčuje tvorenie: dotknúť sa
A zažiar svetlo v priestore stromu
Všetko odpúšťajúca láska: Slovo: Posol: Anjel:
Zmŕtvychvstania duše a tela
Slovo: svetlo v tme. Amen.*

Mila Haugová, 22. jún 2012, Skalka

• • •

Oltár v poli

(á M. A. Bazovský)

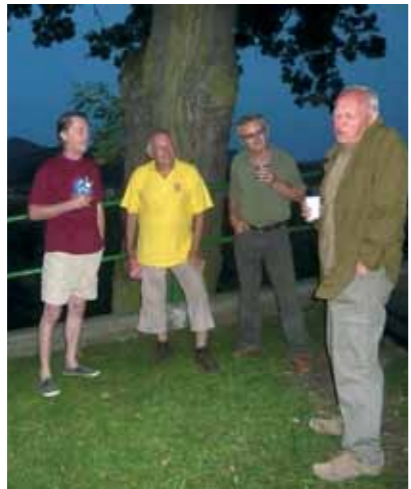
Posledné plody na holom strome
s konárom nakloneným presne
do srdca života.
Tie červeno horiace farby nad
okrovou zeme: večná zelená
odpúšťajúca chlad zimy: bez tejto
červenej dobre nevidíme
jednoduché pravidlá dní:
kríž, srdce, kniha so slovom.
Oltár krajiny: kone s horiacimi
hrivami---a ja v nemom pokľaknutí
pred vašimi obrazmi.

Mila Haugová, 22. jún 2012, Trenčín

•
•B•
•A•Z•
•O•V•S•
•K••••ý•

Krzysztof Brzuzan: vľavo – Svorad, drevo, kov, kameň, výška: 120 cm, 2012 • vpravo – Benedykt, kov, kameň, výška: 122 cm, 2012

AGA
Pé
2012

Hlaholika

Čože si brali bratia do uzlíka
na historickú cestu k Slovenom?
V hlavách im vrela láva – hlaholika,
veď jasali nad každým písmenom.

Konštantín vedel – Božie dielo vzniká.
V ich poslaní, tak múdro zdvojenom,
nebol tieň strachu, ťarcha otáznika –
boli na mieste, na vyvolenom.

Ach, hlaholika! Zaodela slová
znakmi trojuholníka, kruhu, kríža –
s najhlbším zmyslom vošli do bytia.

S nimi aj my. A vchádzame doň znova
so silou písmen, ktoré nebo znížia,
a duše Božiu múdrosť pocítia.

...

Rastislav

Aká to sila viedla Rastislava
žiadať od byzantského cisára
biskupa, učiteľa... – múdra hlava! –
pre svoj rod, štát, čo sa len vynára

na prahu dejín. Nech ho venčí sláva!
Od Frankov, Bulharov mu prihára,
zovrú sa kliešte sprava a hneď zľava –
ak piť – zo slovanského pohára!

– Ustal si, no choď, – vraví cisár Michal
Filozofovi, ktorý ho hneď chápal,
vediac, že láska na kríž pribíja.

– Áno, s radosťou pôjdem. – Nezavzdychal,
lež zmocnil sa ho nepoznaný zápal
tvoriť písmo – hľa, Božia misia...

...

G
L
A • G
O
L

Daniel Szalai: Spojenie, pastel na papieri, 70 x 50 cm, 2012

Chváľme Pána, chváľme svätých bratov

Chváľme Pána, chváľme svätých bratov,
vierozevestov Cyrila aj s Metodom!
Prišli s písmom, no aj s dobrou radou –
len na Božom slove stavať vždy svoj dom.

Neprestajne nás aj teraz učia
spoznávať a chcieť to, čo chce od nás Boh,
kráčať k nemu cestou svojho lúča,
čo šle všetkým slnko, skryté v oblakoch.

...

Pochvala svätému Gorazdovi

Svätému Gorazdovi nech je večná chvála!
Chváľme však Prozreteľnosť, ktorá nám ho dala.
On, prvý z našej krvi, prvý z našich kostí,
s veľkými bratmi staval do večnosti mosty.
On, sluha Slova, prvý známy po mene,
Gorazd, čo zasial do brázd pravdy zjavené.

Aj sám bol prvou brázdou; prijal vierozevestov –
šli za ním ako v stopách dažďa smädnou cestou.
Úžas ho zmrvil, keď sa im hneď spod griflíka
začala zrazu hýbať živá hlaholika.
Vedel, čo robiť – vítal nové písmená.
Ich portálmi viat' bude pravda zjavená.

Tak. „Na počiatku bolo Slovo...“ Bolo naše.
Zhromaždiť prišiel Kristus aj nás – ovce z paše.
– Národ sloviensky, bezpísmenije mŕtva duša!
Len s nimi si. A samobytný. Boh ťa skúša.
Aj Gorazd sial dážd' Božích písmen vznešene
do ľudských srdc. Múdrost' mu rástla na cene.

Metod to presne vedel. Písmo doprekladal,
beh dokončil, veď žil už menej, ako vládla,
o nástupcovi teda právom padlo v reči.
A odpoveď? Tá veru veky dušu lieči:
– Tento muž vašej zeme, dobre učený
a pravoverný. Boh tak chce, nič nezmení.

Svätý Gorazd, nech ti je večná chvála!
Chváľme však Prozreteľnosť, ktorá ťa nám dala.
Ty, prvý z našej krvi, prvý z našich kostí,
aj dnes nám s bratmi stavaj do večnosti mosty.
Ty, sluha Slova, prvý známy po mene,
krop láskou do brázd, svätý Gorazd, srdcia zjazvené.

SV.
GORAZD
AZD
"TOT
OJEV
ASEI:Z
EME:S
LOBOD
NY:MUZ,
UCENY
DOBRE
V:LATI
NSKYC
H:KNI
HACH
PRAY
OVER
NY."

Juraj Oravec: Golgota (Triptych: Za Ježišom, Prvý lotor, Druhý lotor), akryl na plátne, 3 x (145 x 145 cm), 2012

Sme tu...

Sme tu už od Cyrila, od Metoda,
dali nám jazyk, no aj vieru v kríž!
Ohňom sme šli, no prijala nás voda.
Láskou nám, Pane, srdcia otvoríš.

A tvoj kríž nám vždy novú silu dodá,
keď klesáme až k zemi, nevidíš?
Sme tu už od Cyrila, od Metoda,
dali nám jazyk, no aj vieru v kríž.

Preto nás každý ostrým slovom bodá
a zahnať chce nás do najhlbších skrýš,
no duchom lásky zarodí vždy pôda.

Sme tu už od Cyrila, od Metoda,
dali nám jazyk, no aj vieru v kríž.

• • •

Velkomoravské dvere

Antonovi Gábrikovi

Máš pravdu, priateľ, Veľká Morava
nám dvere priamo k dnešku otvára.
Len Prozreteľnosť mohla dať, čo dala,
aby tu stála táto katedrála –

tá vymodlená naša krajina.
Na príkoria si už len spomína
a ostrážito stráži dávne dvere,
čo viedli nás i vedú k pravej viere...

• • •

Vladimír Morávek: Hildegarda, drevo – lipa, 250 x 80 cm, 2012

CENA POKORY

aká je cena tajnej pokory?

mravčenie tónov
a svetlo
ktoré hovorí

a zvláštne chvenie
tesne pred nádychom

ktoré si hluchí
často mýlia s tichom

a k nemu všetko
po čom možno zatúžiť

celou váhou duše

a teda lupienka na ruži

SVIATOSŤ SVÄTÉHO SVORADA

Objímam tvoje mlčanie
ako milovanie bez hriechu
tak ako jedlo
na robotný deň
v jedinom uschnutom orechu

tak aby tá bolesť
stála za bolesť
keď je jej hodná smrteľná bieda
benedicite regnum coeli
pretože inak sa to nedá

vyjsť svätý z bolesti
ako zo svetla
a vykupovať zo zeme
aj každý strom a zviera
pretože takou kráča cestou
qui empty sunt de terra

Objímam tvoje mlčanie
reč je dar čo aj poraní
viac ako ostrá sekera
ohnutá presne do dlaní

Objímam tvoje mlčanie
vzácnny patroni nostri
tou najostrejšou sekerou
je jazyk keď je ostrý

V tom tichu čaká odpoveď
prečo nie nič
a prečo je niečo
v živote mlkvej modlitby
tou najvzácnejšou rečou

prečo sú treba tri kríže
pre srdce
na reťaz
a tretí kdesi vpredu
pretože taká je via et vita
toho kto svätí biedu

bez reči čo pozná
na všetko sto rád
a platí za ne oslintanou mincou
objímam to TVOJE
mlčanie Svorad
ticho položené na končeky klinčov

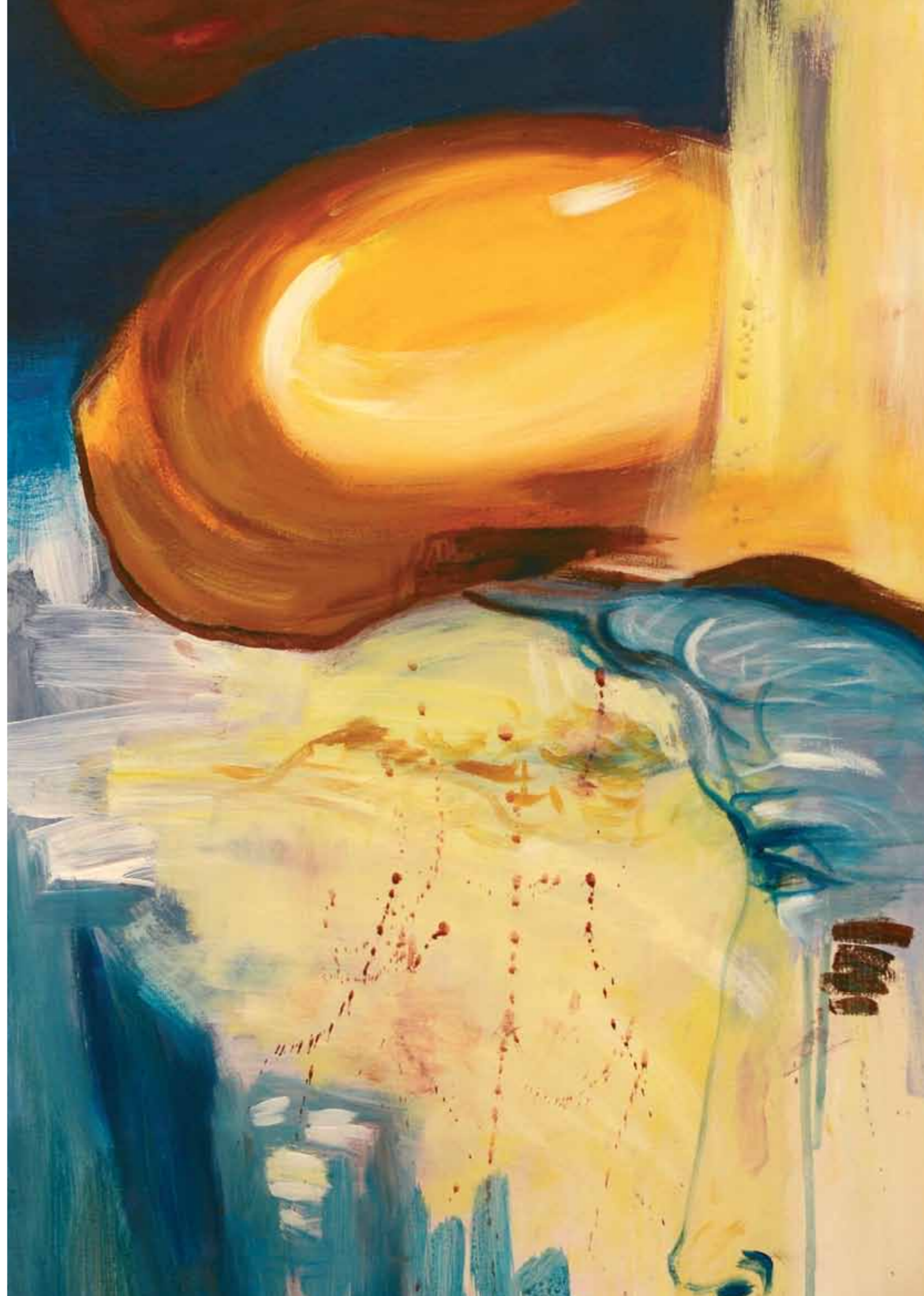
akoby v tom tichu
niečo dávne hralo
a šepkal v ňom hlas
sed libera nos a malo
от лукаваго избави насъ

Daktylská mystika
Štefan Bučko

1. *Bôľ ak máš na duši, treba ísť do hory,
do hory, horičky, horkosť kde dohorí.
Dohorí, doplače, srdiečko utíši,
v bolesti maličký, v radosti najvyšší.
Dohorí, doplače, dorastie do krásy,
pozrieš sa do seba, zistíš, že doma si.
Zabúdam na pieseň, s ktorou som zostal sám.
Nepoviem nikomu, v srdci len zachovám
nádej i pochybnosť, túžbu i askézu.*
11. *Červy sa prebudia, do mozgu zalezú,
do hlavy, do duše, do celej podstaty.
V bolesti vykriknem – nepatrí pocta tým,
ktorí si nevšimnú proroka na púšti!
Čo oni netušia, dávno už vylúštil.
Hnev sa ma zmocňuje, potom sa spamätám,
v myšlienkach zmätených nachádzam spamy tam,
kde som si myslel, že na pravde záleží,
kde znela jasnejšie ako zvon na veži.
Omylov v myslení nebýva nikdy dost.
Najviac v ňom zavádza záhadná udalosť.*
21. *Udalosť nie je čin. Chýba jej úmysel.
Udalosť nenesí príčinu na mise.
Udalosť plodí čin. Skúša, kam nemôže.
Udalosť nebýva s osudom na nože.
Osud vždy vyzýva na súboj túžba – akt!
Slobodný majestát, každému do karát.
V nejasnom poslaní rozdielnych fatalít,
náhoda činom sa tajomne zahalí.
Prebúdzá odvahu vzdorovať osudu!
Naplniť poslanie, nečakať do súdu!*
31. *Čosi ma poháňa hovoriť za iných,
z toho však nevyjdeš tak celkom bez viny.
Sami sa obhájate, vyznajte zlobu – hriech!
Nechcete, vaša vec, poviem len dobre – nech!
Každý čo pokúša osud i zločinom,
rozhodne o sebe, rozhodne o inom.
Sandále zobúvam, slinou si zmývam prach,
necítim úľavu, necítim, Bože, ach!
Prečo mi záleží na iných očiste?*

Andrej Svorad Botek: Modlitba so Svoradom, akryl na plátne, 60 x 40 cm, 2012

41. *Začni sám od seba! Myšlienky neisté,
s ktorými zaspávam, v noci sa budím zas,
zažívam tajomné štekľivé vrenie más,
vedú ma rovno do Danteho predpekľia,
dav smiechom zavýja, mňa ale neštekľia.
Odrazu lev pyšný, vlčica pažravá,
zmyselný leopard, lásku čo prehráva
bránia mi vystúpiť na horu radosti.
V panike pozerám, kto by ich vyhostil,
nemám však so sebou básnika z inferna.
Kričím len – chodte preč! To je vec interná!
Medzi mnou, medzi Ním, čo býva v Trojici,
V zúfalstve blednem i rumením na líci,
hora sa vzdáľuje, nablízku temravy,
z hlbiny podstaty derie sa hlas – vraví:
„Nechaj sa pohladit', nebráň sa súcitu,
uvoľni žičlivosť do křča ukrytú,
von všetko vypusti, slobodný predsa si,
zákon, čo v sebe máš slobodu nezhasí!
Nemusíš viac konať, vinu brať na seba,
zúfalá povinnosť nevedie do neba.*
61. *Nezrelé svedomie kované v úzkosti
prináša zmätok, čo pointu vykostí!
Dopraj a budeš mať vždy pokoj na duši,
v radosti dostaneš, čo iný netuší.“
Posledné slová už akoby nezneli,
dieťa viac nie som, no ešte nie dospelý,
v poznaní ďaleko, v múdrosti pomenej.
Dostal ma. Ba čo viac, oslovil po mene.
Nelákal nebom a neťahal do pekla,
ponúkal cestu, čo dávno sa vyzliekla.
Ak máš bôľ na duši, treba ísť do hory.
Do hory, horičky, horkosť kde dohorí.
Dohorí, doplače, srdiečko utíši,
v bolesti maličký, v radosti najvyšší.
Dohorí, doplače, dorastie do krásy,
pozrieš sa do seba, zistíš, že doma si.*

Š T E F A
N • B U
Č K
O

Zuzana Augustínová-Boteková: Ved' nič neostane skryté, svetlo je mocnejšie ako tma, kombinovaná technika na plátne, 70 x 50 cm, 2012

**Litánie k Beňadikovej skale, z ktorej ho zbojníci
zhodili do Váhu**

Skala svätá
skala tajomná
skala ustavičnej pomoci
strecha bezprístrešných
pokladnica chudobných
Oroduj za nás

Skala milosrdná
hniezdo záchrany
zvonica so živým srdcom
kaplnka pre lesnú zver
Oroduj za nás

Skala zázračná
opášaná Beňadikovou náručou
hlboká ako spánok
kamenné lôžko vyhladené do mäkka
skrinka s jantárovým perím Beňadikovho orla
Oroduj za nás

Skala mlčanlivá
skala tichá
slovo vyslovené pred stáročiami
skala s dušou nevinnej obete
skala krvácajúca
v náruči spenenej rieky
Oroduj za nás

Skala nemá
kľúč odomykajúci ústa
skala oslobodená od hriechu
ako slnko, mesiac a hviezdy
skala putujúca
skala, opora vetra i dažďa
skala, ktorú sme zapreli
sami pred sebou
skala vystupujúca vysoko
aby sme sa jej mohli dotknúť

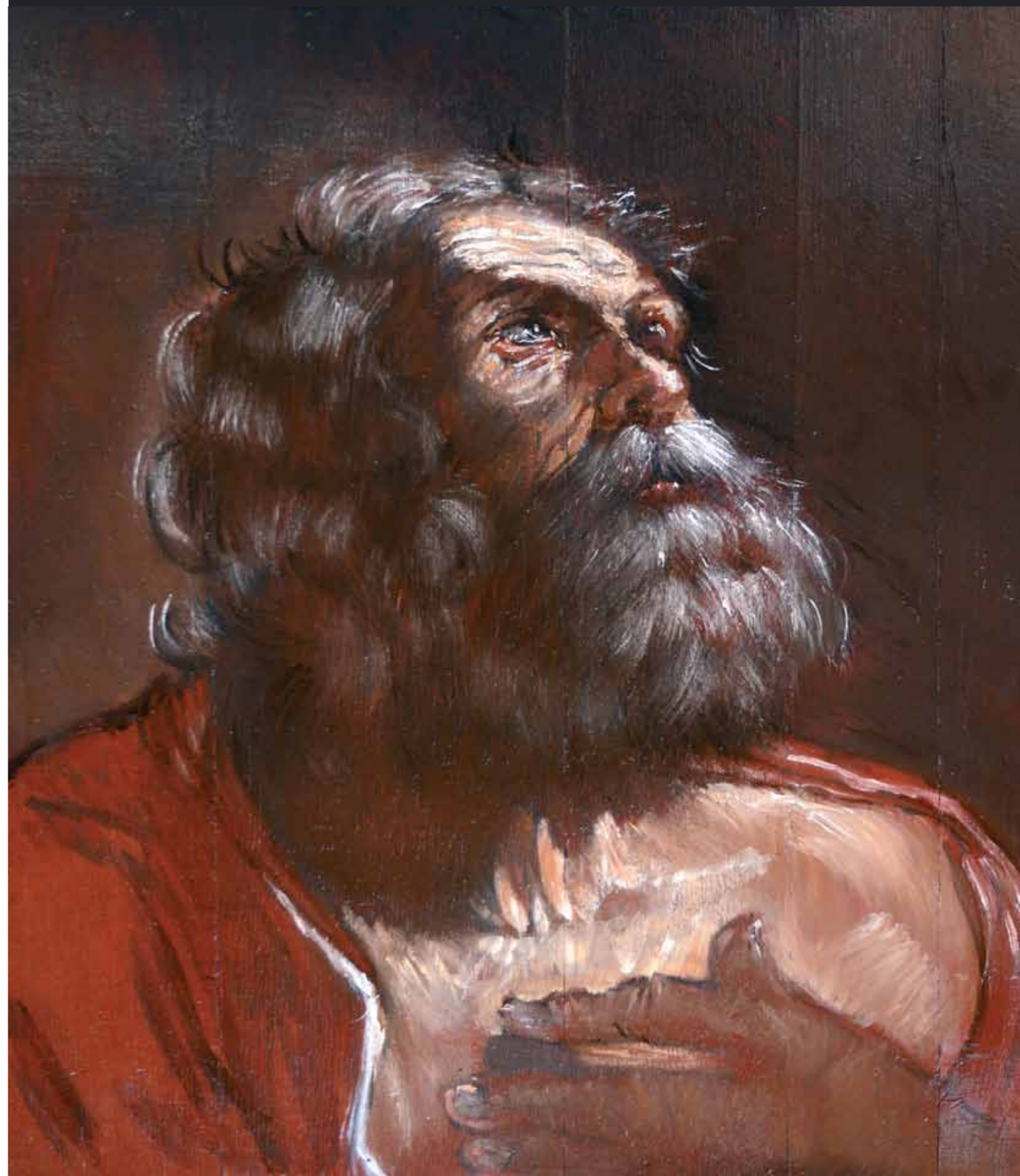
Oroduj za nás

Modlime sa:
Svätý Beňadik
oroduj za tých, čo ťa zabili
i za nás hriešnych

Amen.

SKALA

Vladislav Záběl: Sv. Beňadik, olej na dreve, 55 x 46 cm, 2012

Slovo

Narodili sme sa zo Slova
a s Ním sme prešli dejinami.
Vďaka Vám, svätí Otcovia,
Že ste nás nenechali samých.

Boli z nás vtedy siroty,
otroci na otcovskej roli.
Život nám bežal oproti
s chlebom a zrnkom soli,

no my sme iba čakali
na božie zmilovanie,
či vzíde, čo sme zasiali
a čo sa s nami stane.

Už ani Igricova struna
neznela, tichá, večerami.
No zázračná a tajuplná
chvíľa nás nenechala samých.

Vďaka Vám, bratia zo Solúna,
že zostali ste v nás a s nami.

...

SV. SV.
C M
YR ET
IL A OD
863 • 2013
CYRILLO
METODSKÉ
JUBILEUM
1150.
VÝROČIE
PRÍCHO
DU SOLÚ
NSKÝCH
BRATOV
NA NAŠE
ÚZEMIE

Eugeniusz Moliski: vpravo – Sw. Benedík; akryl na plátne, 100 x 70 cm, 2012 • vľavo – Hlava, šamot, výška: 48 cm, 2012

Ranné prosby

Do Tvojho rána vstávam, Pane môj,
do Tvojich záhrad vchádzam.
Pošli mi svojich anjelov,
daj kvety mojim vázom.

Do Tvojho domu vchádzam, Pane môj,
kľáčim pred trónom Tvojím.
Prehral som stý i tisíci svoj boj,
už túžim po pokoji.

Do Tvojich vôd sa vnáram, Pane môj,
do Tvojich čistých jazier.
Si mojou pevnou nádejou,
že i v hĺbinách jas je.

Do Tvojho dňa som vstúpil, Pane môj,
o Tvoju pomoc prosím.
Mocné sú zbrane noci,
len Ty si moja výbava a zbroj.

...

Pane môj

Jeseň

Tak nebadane odleteli lastovičky
ako keď vietor náhle ustane.
Nelúčili sa s nikým. Zmizli po anglicky,
keď naplnili svoje poslanie.

Dal som sa rátať i ja svoje zisky,
privodiac si tak ďalšie sklamanie:
hoci som býval dieťa nadané,
zlyhal môj fortieľ obchodnícky.

Čoskoro ma vietor odvane –
kto bude platiť za prehry a risky?
Neplatná minca na dne prázdnej misky –
to je dnes všetko moje imanie.

Od zajtra rána v mníšskej sutane
začnem viesť svätý život pustovnícky.

...

Jiří Váp: Na Skalce, kresba ceruzkou na papieri, 42 x 30 cm, 2012

Mila Haugová

literátka

narodená/born 14. 6. 1942 v Budapešti
adresa/address Zajačia dolina 2, Levice
email kontakt/contact milahg@gmail.com
web prezentácia/presentation Google - heslo: Mila Haugová

Juraj Oravec

výtvarník

narodený/born 8. 10. 1956 v Kežmarku
adresa/address Hlavná 25, 911 05 Trenčín
email kontakt/contact jurooravec@orangemail.sk
mobil kontakt/contact 0905 401 448
web prezentácia/presentation Google - heslo: Juraj Oravec

Eugeniusz Molski

výtvarník

narodený/born 11. 7. 1942 Bagienice, Poľsko
adresa/address ul. Bocheńska 4, 32-720 Nowy Wiśnicz, Poľsko
email kontakt/contact rm@list.pl
web prezentácia/presentation Google - heslo: Eugeniusz Molski

Krzysztof Brzuzan

výtvarník

narodený/born 14. 1. 1956 Bolesławiec, Poľsko
adresa/address ul. Strzyzowska 4, Rzeszów, Poľsko
email kontakt/contact kbrzuzan@wp.pl
web prezentácia/presentation Google - heslo: Krzysztof Brzuzan

Jiří Váp

výtvarník

narodený/born 2. 5. 1965 v Zlíne (ČR)
adresa/address Lešetín I., 3582 Zlín – Morava, ČR
email kontakt/contact vapj@seznam.cz
web prezentácia/presentation Google - heslo: Jiří Váp

Juraj Krajčo

výtvarník

narodený/born 17. 2. 1959 v Chocholnej
adresa/address Hlavná 38, 911 05 Trenčín
email kontakt/contact juraj@krajco.sk
mobil kontakt/contact 0905 618 767
web prezentácia/presentation www.krajco.sk

Vladimír Morávek

výtvarník

narodený/born 4. 1. 1949 v Štefanove
adresa/address Bratislava
email kontakt/contact mmoravkova@stonline.sk
web prezentácia/presentation www.umeleckediela.sk

Michal Chuda

literát

narodený/born 13. 11. 1947 v Papíne
adresa/address Bratislavská 4/B, 900 51 Zohor
email kontakt/contact michal.chuda@post.sk, michal.chuda@minv.sk
web prezentácia/presentation Google - heslo: Michal Chuda

Andrej Svorad Botek

výtvarník

narodený/born 17. 9. 1957
adresa/address Radvanská 29, 811 01 Bratislava
mobil kontakt/contact 0904 250 579
email kontakt/contact botek@vsvu.sk
web prezentácia/presentation Google - heslo: Andrej Botek

Štefan Bučko

literát

narodený/born 2. 7. 1957 v Bratislave
adresa/address Bratislava
email kontakt/contact sbucko@stonline.sk
web prezentácia/presentation Google - heslo: Štefan Bučko

Alena Teicherová

výtvarníčka

narodená/born 24. 4. 1964 v Považskej Bystrici
adresa/address Fándlyho 124/2, 018 41 Dubnica nad Váhom
mobil kontakt/contact 0903 831 569
email kontakt/contact ala@teicher.sk
web prezentácia/presentation www.teicher.sk

Daniel Szalai

výtvarník

narodený/born 24. 3. 1964 v Komárne
adresa/address Nové Zámky
mobil kontakt/contact 0905 414 447
email kontakt/contact dszalaix@gmail.com
web prezentácia/presentation www.kvtv.pf.ukf.sk

Erik Ondrejčka

literát

narodený/born 1. 5. 1964 v Bratislave
adresa/address Čapkova 1, Bratislava
email kontakt/contact erik.ondrejicka@gmail.com
web prezentácia/presentation Google - heslo: Erik Ondrejčka

Leopold Slaninka SJ

literát

narodený/born 24. 6. 1967 v Modre.
kňaz, psychológ, žurnalista
riaditeľ Jezuitského pastoračného centra v Piešťanoch
autor projektu UMENIE DUCHA – Návrat súčasného umenia do chrámu,
v predsieni jezuitského kostola v Piešťanoch
<http://jezuiti.sk/blog/jpcpiestany>

Zuzana Augustínová-Boteková

výtvarníčka

narodená/born 27. 8. 1969
adresa/address Radvanská 29, 811 01 Bratislava
mobil kontakt/contact 0902 540 569
email kontakt/contact zuzana.botekova@gmail.com
web prezentácia/presentation Google - heslo: Zuzana Boteková

Vladislav Zábel

výtvarník

narodený/born 14. 1. 1975
adresa/address Severná 47, Žilina
email kontakt/contact vladozabel@gmail.com
web prezentácia/presentation Google - heslo: Vladislav Zábel

Prof. Dr. Štefan Käfer

literát, čestný zahraničný hosť a prednášajúci
na kultúrno-historickom seminári:
12 storočí kresťanstva v strednej Európe

narodený/born 3. 6. 1935 v Budapešti

adresa/address Budapešť, Maďarsko

email kontakt/contact kafer@gfhf.hu

web prezentácia/presentation Google - heslo: Käfer István

vdp. Mgr. Stanislav Strapko

duchovný správca farnosti Skalka nad Váhom,
správca Malej a Veľkej Skalky

Kovács Eszter, PhD.

literátka, zahraničná účastníčka a prednášajúca
na kultúrno-historickom seminári:
12 storočí kresťanstva v strednej Európe

narodená/born 4. 12. 1980 Tapolca (Maďarsko)

adresa/address Budapešť, Maďarsko

email kontakt/contact koveszt@gmail.com

web prezentácia/presentation Google - heslo: Kovács Eszter

Marián Kvasnička

historik a znalec umenia,
kurátor sympózia

narodený/born 12. 7. 1955 v Trenčíne

adresa/address Trenčín

email kontakt/contact kvasnicka@stonline.sk

web prezentácia/presentation Google - heslo: Marián Kvasnička

Cyril Měsíc, Bc.

literát, zahraničný účastník a prednášajúci
na kultúrno-historickom seminári:
12 storočí kresťanstva v strednej Európe

narodený/born 11. 12. 1969, Přílepy u Holešova

adresa/address Kroměříž

email kontakt/contact mesic@olmuart.cz

web prezentácia/presentation Google - heslo: Cyril Měsíc

Rudolf Dobiáš

literát,
koordinátor literárnej sekcie

narodený/born 29. 9. 1934 v Dobrej pri Trenčíne

adresa/address Trenčianska Teplá-Dobrá

email kontakt/contact dobiasrudo@gmail.com

web prezentácia/presentation Google - heslo: Rudolf Dobiáš

Pavol Obst

fotograf a pedagóg
ateliéru fotografického dizajnu
na Strednej umeleckej škole v Trenčíne

fotodokumentácia sympózia

Jozef Vydrnák

výtvarník,
koordinátor výtvarnej sekcie

narodený/born 27. 3. 1961 v Trenčíne

adresa/address Centrum I – 35/82/11, 018 41 Dubnica nad Váhom

mobil kontakt/contact 0905 960 276

email kontakt/contact joyart@gmail.com

web prezentácia/presentation www.vydrnak.com, www.dielo.sk

5. ročník sympózia ORA ET ARS na Skalke pri Trenčíne (starobylý benediktínsky kláštor, kde pôsobili pustovníci sv. Andrej-Svorad a sv. Beňadik, patróni nitrianskeho biskupstva), priniesol viacero zaujímavých autorských koncepcí v oblasti výtvarného umenia (malba, kresba, grafika, kombinované techniky, typografika, ikona, sochárstvo, keramika) a umeleckého slova (lyrika v tradičných poetických žánroch aj v inovatívnych formách). Popri kreatívnej časti sympózia prebieha odborná konferencia, skúmajúca jednak históriu Skalky, ale aj – vzhľadom na blížiac sa veľké jubileum príchodu vierozvestov sv. Konštantína Cyrila a Metoda na naše územie – osudy veľkomoravskej misie a kresťanstva v slovenskom i stredo európskom duchovnom a kultúrnom priestore. Sumarizáciou ziskov oboch rovnocenných zložiek sympózia je jednak prítomný katalóg, ale aj odborná historiografická príloha OKNO.

Ak napriek množstvu originálnych autorských riešení a konceptov, ktoré sa za päť rokov v krásnom kreatívnom dialógu výtvarného umenia, umeleckého slova i hudby stretli v kontemplatívnom priestore Malej i Veľkej Skalky či širšieho okolia, niečo zjednocuje všetko toto úsilie, tak je to rodinný, kolegiálny, sympoziálny duch hostiny, spoločenstva. Tento duch, azda najcennejšia devíza celého podujatia, sa nedá mechanicky vtlesnať do strohého fyzického výpočtu artefaktov, ktoré obohacujú zbierkový fond sympózia (čitateľ si ich ľahko nájde v úvodnom texte, autorských charakteristikách, aj v bohatej obrazovej časti).

Pri zrode sympózia ORA ET ARS (okrem širších súvislostí kultúrneho, duchovného i turistického povznesenia najstaršieho pútnického miesta na Slovensku, aj jeho ochrany a materiálneho rozvoja) nikdy

nestála žiadna programová téza, ktorá by sa snažila tendenčne limitovať osobnostné koncepty tvorcov, ktorí sem prichádzajú nielen zo Slovenska, ale aj z okolitých spriatelovaných krajín. Túto poznámku uvádzam zámerne, aby nevznikol dojem úzko ohraničenej náboženskej objednávky – pokiaľ ide o témy, námety a ikonografie.

Takáto identita sympózia bez explicitných zadaní dáva množstvo kreatívnych podnetov – počnúc rozostrenou hagiografickou pravdou Maurovej legendy, biblickými motívmi, mariánskymi námetmi, kristologickými výjavmi, cez dejiny a osudy pustovníkov, benediktínsku a jezuitskú tradíciu kláštora až po súčasnosť, vrátane malebnej a premodlenej prírody výnimočného miesta na strednom Považí.

Ako každý rok, aj počas piateho ročníka vznikli aj projekty a artefakty, ktoré viac než v dobových reáliách, neraz len symbolicky predstaviteľných, historizujúcich, pátrajú v hlbinnom kontexte posvätna bez ilustratívnych barličiek – v podobe znakovej symboliky a obrazovej metaforiky. Aj toto je legitímny spôsob (zbavený ako folklorizmu, tak aj zvykového ornamentalizmu) nazerania viditeľných vecí, javov i divov „za očami“. Podobný významový rozptyl ako vo výtvarnej sekcii nájde aj v oblasti umeleckého slova v širokom rozpätí od piesňových foriem cez litanické a pásmové kompozície až po civilnejšie koncepty v jazykovo voľnejších tvaroch.

Marián Kvasnička

Piäty ročník sympozium ORA ET ARS na Skalke pri Trenčíne (starodavny kláštor benediktínski, gdje žyli pustelnicy św. Andrzeja – Świerad i św. Benedykt, patroni ni-trzańskej kurii biskupiej), przyniósł ze sobą niejedną interesującą koncepcję autorską w zakresie sztuki plastycznej (malarstwo, rysunek, grafika, techniki kombinowane, typografika, ikona, rzeźbiarstwo, sztuka ceramiczna) oraz literatury (liryka w tradycyjnych gatunkach poezji, ale również w formach innowacyjnych). Obok części kreatywnej sympozjum ma miejsce specjalistyczna konferencja naukowa, która zajmuje się nie tylko badaniem historii Skalki, ale również – ze względu na zbliżający się wielki jubileusz przybycia na nasze terytorium misjonarzy św. Konstantego Cyryla i Metodego – losy misji Wielkiej Morawy i chrześcijaństwa w słowackiej i środkowoeuropejskiej sferze duchowej i kulturowej. Wynikiem sumaryzacji wkładu obu równocennych części sympozjum jest zarówno powyższy katalog, jak również specjalistyczny załącznik historiograficzny OKNO.

Jeśli cokolwiek jednoczy ten cały wysiłek, pomimo wielkiej ilości oryginalnych autorskich koncepcji i rozwiązań, które w przeciągu pięciu lat w przepięknym, twórczym dialogu sztuki plastycznej, języka literatury i muzyki spotkały się na kontemplatywnym obszarze Malej i Wielkiej Skalki lub w bliższej okolicy, to rodzinny, kolegiálny duch sympozjum, jego przyjęcie, wspólnota i braterstwo. Ducha tego, chyba najcenniejszą dewizę całego przedsięwzięcia, nie można tak po prostu mechanicznie umieścić pomiędzy fizycznie obliczone poszczególne artefakty, które wzbogacają dotychczasowe zbiory sympozjum (czytelnik łatwo je odnajdzie w tekście wstępnym, charakterystykach autorów oraz w bogatej części ilustrowanej).

Powstaniu sympozjum ORA ET ARS (oprócz szeroko pojętych powiązań kulturalnego, duchowego czy turystycznego wsparcia najstarszego miejsca pielgrzymek na Słowacji oraz jego ochrony i rozwoju materialnego) nigdy nie towarzyszyła żadna teza programowa, której celem byłoby tendencyjnie limitować koncepcje osobiste twórców, przybywających tu nie tylko ze Słowacji, ale również z sąsiednich zaprzyjaźnionych krajów. Specjalnie zwracam na to uwagę, by nie odniosło się wrażenia, że co do tematów, pomysłów czy ikonografii chodzi o zamówienie wyłącznie religijne.

Właśnie taka postać sympozjum bez jednoznacznych zadań daje wiele bodźców twórczych – zaczynając od zatartej hagiograficznej prawdy związanej z legendą Maura, motywów z Biblii i tematów maryjnych, chrystologicznych scen, poprzez dzieje i losy pustelników, benedyktyńską i jezuitską tradycję starego klasztoru aż po teraźniejszość, łącznie z malowniczą, przepęlną modłami przyrodą na wyjątkowym miejscu Środkowego Powąza.

Jak co roku, tak i w trakcie piątego ročníka powstały zarówno projekty jak i artefakty, które bardziej niż w realiach historycznych, nieraz wręcz symbolicznie wyobraźalnych, historyzujących, zagłębiają się w kontekst świętości bez pomocy i wsparcia o ilustracje – w postaci symbolizmu znaków oraz wizualnej wyobraźni. To również uzasadniony sposób (pozbawiony zarówno folkloryzmu, jak i zwyczajowego ornamentalizmu) patrzenia na rzeczy widoczne, zjawiska i cuda jakby „zza oczu“. Podobny zakres znaczeniowy jak w sekcji plastycznej znajdziemy również w dziedzinie literatury, zaczynając różnorodnymi formami pieśni poprzez kompozycje strefowe i litanie, kończąc koncepcjami bardziej cywilnymi i luźniejszymi formami języka.

Marián Kvasnička
(Tłumaczenie: Renata Straková)

The Symposium ORA ET ARS has been held this summer at Skalka, the sacred Benedictine pilgrimage site in Slovakia where St. Andrew-Svorad and St. Benedict, the hermits and patrons of the Nitra Diocese, lived. In 2012 some innovative and challenging artistic concepts were explored in the following genres: painting, drawing, graphics, mixed media, typography, iconography, sculpture and ceramics. Furthermore, authors participated by contributing in a literary way with traditional lyrics, innovative forms that included poetry and artistry.

The symposium comprises two parts: one part consists of creative artistic activities and the other one is represented by a specialized conference focusing on Skalka history and the history of the Great Moravian Empire and Christianity and their role in the Slovak and European culture and spirituality. The results of this year's conference lead towards the anticipation for the 2013 conference, which will mark the anniversary of the introduction of Christianity to the Byzantine Empire as well focus on the works and words of Saints Constantine, Cyril and Methodius. A catalogue of the 2012 symposium includes a section entitled "OKNO" that highlights the achievements of the two parts of the conference.

A lot of original artistic concepts of participating authors have gathered in a wonderful creative artistic, literary and musical dialogue in Skalka, where a precious guiding principle included in a spirit of familiarity and hospitality leads to many wonderful and creative efforts every year. Lists of artefacts from the symposium that reflect this unique, attractive and even spiritual quality are included in the introductory text along with characteristics of the artists and images in the appendix.

The birth of the symposium ORA ET ARS was not limited by a political programme. The symposium by itself does not limit the interpretation of creative individuals who come from many areas of Slovakia and other countries. Artists who participate in the annual symposium at Skalka are not required by the program to create only artwork with religious perspectives or connotations. However, they are invited to participate in the pilgrimage to observe and absorb its cultural and spiritual enlightenment. The symposium goals, that are not explicitly set up, offer a lot of creative impulses. There is no limit imposed upon the artists. Some examples from this year's event included creative interpretations of the hagiographic truth explained in the Legend of the Moors legacy, various biblical themes, Marian motifs, scenes from the lives of the hermits in a historical and Christian context as well as appreciation of the natural surroundings of the Považie, a picturesque place in the Vah River valley.

During the fifth annual symposium artistic projects and artefacts have been created. Moreover, the theme of modelling and interpreting the historic context of sacred symbols and metaphors was explored by some of creative participants. In this way, the artists create "behind the eyes," so to speak, by viewing events, things, and miracles without the crutch of folklore or illustrative ornamentation. Similar artistic approaches are evident in the literary section in which the authors presented their work on a large scale in the form of songs, stanzas, homilies and soft compositions as well as civil free verses.

Marián Kvasnička
(Translated by Mária Igazová)

5. MEDZINÁRODNÉ VÝTVARNO-LITERÁRNE SYMPÓZIUM ORA ET ARS – SKALKA 2012
18. jún – 24. jún 2012
Areál Malej a Veľkej Skalky pri Trenčíne

Hlavný organizátor: Mesto Trenčín
 Spoluorganizátori: Trenčiansky samosprávny kraj
 Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne
 Farský úrad Skalka nad Váhom
 Občianske združenie T-VIA
 Realizačný tím:
 Mgr. Hana Gallová, Mgr. Janka Masárová,
 PhDr. Katarína Martinková, Mgr. Terézia Niková,
 Mgr. Igor Zmeták, PhD.
 Koordinátor sekcie literátov: Rudolf Dobiáš.
 Koordinátor sekcie výtvarníkov: Jozef Vydrnák.
 Organizačná spolupráca: Biskupský úrad Nitra,
 Pavol Pliško, vdp. Mgr. Stanislav Strapko,
 MUDr. Ivan Horváth, Juraj Dužek.
 Ideový námet: Mgr. Terézia Niková, Mgr. Hana Gallová.
 Text preambuly: Jozef Vydrnák, korigoval: Rudolf Dobiáš.
 Autor názvu sympózia, kurátor podujatia
 a výstavy po sympóziu: PhDr. Marián Kvasnička.
 Autor loga: Jozef Vydrnák.
 Konceptcia a grafická úprava katalógu, typografické ilustrácie:
 Jozef Vydrnák.
 Spolupráca na koncepte: PhDr. Marián Kvasnička,
 Rudolf Dobiáš.
 Gramatické korektúry: Jana Muchová.
 Fotodokumentácia: Mgr. Pavol Obst.
 Video-dokumentácia: Mgr. Art. Robert Sender.
 Do katalógu fotografiami prispeli: Mgr. Jozef Čery,
 Mgr. Janka Masárová, Ing. Martin Beták, Zdenko Štefánik,
 Mgr. Art. Robert Sender, JUDr. Štefan Majtán, Roman Teicher,
 Jozef Vydrnák, archív autorov a sympózia.
 Príprava do tlače: Mgr. Marián Rosa.
 Tlač a zhotovenie katalógu: Tlačiarne Pardon, Trenčín.
 Náklad: 1000 výtlačkov
 ISBN: 978 – 80 – 971078 – 0 – 2
 Júl 2012

Poďakovanie:
 J. E. Mons. Viliam Judák, nitriansky biskup • vdp. Mgr. Milan Kupčík, trenčiansky dekan, • vdp. Mgr. Stanislav Strapko, správca Malej a Veľkej Skalky • Pavol Pliško • MUDr. Ivan Horváth • Juraj Dužek • Blanka Šumichrastová • Lucia Kučeráková • Združenie kresťanských seniorov v Trenčíne • Piaristické gymnázium Jozefa Braneckého v Trenčíne • Vokálny zbor VOX • Klienti DSS Asociácie zväzov zdravotne postihnutých v Trenčíne

Podujatie podporili:

12 storočí kresťanstva v strednej Európe • Kultúrno-historický seminár • Sprievodné podujatie sympózia ORA ET ARS – SKALKA 2012 • 21. jún 2012 • Miesto: Refektár Kolégia piaristického gymnázia Jozefa Braneckého na Palackého ulici č. 4 v Trenčíne • Prednášali: Käfer • Zmeták • Kovács • Martinák • Brincková • Měšic

Mgr. Igor Zmeták, PhD., garant seminára

Príspevky autorov k téme seminára
 boli vydané vo forme kultúrno-historickej
 prílohy ku katalógu sympózia
 ORA ET ARS – SKALKA 2012
 pod názvom: OKNO – 12 storočí.
 (júl 2012)

Nová krížová cesta vybudovaná
 neziskovým fondom n. f. Beňadik na Malej Skalke v roku 2012.
 Autor textov: Mons. Viliam Judák, nitriansky biskup.
 Výtvarné riešenie: akad. mal. Juraj Oravec.
 Manažér projektu: Pavol Pliško.

ENERGIA PRE KULTÚRU
ENERGIA PRE KRAJINU

www.seas.sk
energiaprekrajinu.sk

Energia pre krajinu predstavuje dlhodobý a systematický program našich aktivít pre lepšie Slovensko. Projektom Energia pre kultúru zastrešujeme mnoho kultúrnych iniciatív na národnej a regionálnej úrovni. Na mieste, kde v 11. storočí žili sv. Andrej-Svorad a sv. Beňadik a v 13. storočí vzniklo benediktínske opátstvo, pomáhamo propagovať cez fenomén umenia najstaršie pútnické miesto na Slovensku.

M
E
D
Z
I
N
Á
R
O
D
N
Ě

VÝTVARNO-LITERÁRNE SYMPÓZIUM

ISBN: 978 – 80 – 971078 – 0 – 2